СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 21. Джерзі Сіти, Н. Дж., середа, 3-го лютого 1943. No. 21. Jersey City, N. J., Wednesday, February 3, 1943. VOL. LI

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

ПРЕЗИДЕНТ ВТАЄМНИЧУЄ КОНГРЕСОВИХ ПРОВІДНИКІВ У ВОЄННІ ТАЙНИ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт покликав до Білого Дому 11 визначних конгресменів і сенаторів, демократів і републиканців, що займають у конгресі передові становища, щоб поділитись з ними тайнами, що є вислідом його нарад в Касаблянці з британським премієром, Винстоном Чорчилем. Як легко догадатись, іде тут головно про воєнну стратегію, себто про воєнні пляни на 1943 рік, бо саме це було головним предметом згаданих нарад. Присутні, вийшовши з нарад, були під сильним враженням того, що почули, але задержали цілковиту мовчанку і не подали цікавим газетярам ні слова якихсь інформацій. Заявили, що хай сам президент скаже народови те, що вважає за відповідне.

ВОЄННІ СИЛИ ДОСЯГНУТЬ 10 МІЛІОНІВ.

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт дав у своїх розмовах до відчуття, що воєнні потреби не вимагатимуть армії з більше як 7,500,00 вояків. Це число буде осягнене з кінцем цього року. Разом з маринаркою і помічними силами воєнні американські сили виноситимуть в такому випадку понад 10 міліонів.

ЧОМУ НЕ ВИРІШЕНО СПРАВИ СПІЛЬНОЇ КОМАНДИ?

ВАШИНГТОН. — Є справа, яку дехто вважає суттєвою, коли іде про те, щоб вести далі успішну офензиву проти держав „Осі". Це справа спільної начальної команди Аліянтів. Як виходить, цеї проблеми не можна було вирішити в Касаблянці тому, що там не було ні Сталіна, ні Чянг Кай-шека.

ПРЕЗИДЕНТ ПРИНЯВ РЕЗИГНАЦІЮ ФЛИНА.

ВАШИНГТОН. — Остаточно закінчився спір між президентом і конгресом, який міг набрати гострої форми підчас дебат у сенаті, а який повстав через назначення послом до Австралії Едварда Ж. Флина, бувшого голову Краєвого Демократичного Комітету. Президент був би потерпів через особу Флина, проти якого піднялась буря протестів. Та Флин вніс резиґнацію, яку президент приняв, вицофуючи його назначення з сенату.

ТЕНЕСІ КАСУЄ ВИБОРЧИЙ ПОДАТОК.

НЕШВИЛ (Тенесі). — Стейтова леґіслятура ухвалила закон, яким зносить виборчий податок, що існував 50 років. Рівночасно ухвалено примус виборчої реєстрації. Таким чином остало ще тільки сім стейтів, що вимагають певних оплат за право до голосовання. Це такі стейти: Вірджінія, Савт Каролайна, Джорджія, Алабама, Місісіпі Аркензо і Тексас. Через той податок відбирано досі право голосотання великій масі муринів, або використовувано їхнє право для всяких виборчих надужить. Тому і піднялись з ріжних сторін голоси за знесення цього податку.

НЕ ДОПУСТИТИ ЯПОНЦІВ ДО ПАНУВАННЯ НА ПАЦИФІКУ!

СИДНІ (Австралія). — Що найбільше промовило до серця австралійців з того, що було обговорюване в Касаблянці? Це те, що Японія мусить бути переможена в такий спосіб, щоб уже ніколи не могла бути загрозою на Пацифіку. Її панування на тім океані мусить бути знищене. Ось таке мали ухвалити в Касаблянці, згідно з тим, як відчувають австралійці. Вони того переконання, що не можна ні на хвилину забувати за боротьбу на Пацифіку, бо японці можуть кожного розпочати нові напади.

НОВИЙ „АВТОМОБІЛЬ ПЕРЕМОГИ".

ВАШИНГТОН. — Предложено Бюрови Оборони і Транспорту новий модель автомобіля, призначеного для перевозу осіб, який названо „Вор Веґон Трейлер". Ваґон може помістити до 39 осіб. Замітне в тій новости те, що заощаджено великий процент гуми при нових колесах.

СПІР У ВОЄННІЙ ПРОДУКЦІЇ.

ВАШИНГТОН. — Спільний підкомітет Конгресового Військового та Морського Комітету прислухувався спорови між підсекретарем війни Робертом Патерсоном і Вилиємом М. Джеферсом, що є Гумовим Директором. Цей останній закинув армії, що вона має повно „лінтяїв", що спинюють продукцію. Знову Патерсон доказував, що Джеферс поставив такі вимоги, що якщоб була дана на них згода, то булаб спинила на довгі місяці продукцію високовартісної ґазоліни, як теж булаб спричинила втрату виробу 15,000 нових літаків. Джеферс пояснював, що „лінтяями" назвав тих, що є на таких становищах в армії, що є цілком злишні. Він заступає програму Бейрука, що має побороти недостачу гуми.

Як Патерсон так і Джеферс знаються на справі й тому їхні відповіді дуже влучні, що викликує загальне зацікавлення цілою тою справою, що сама собою є незвичайно важна.

Перемога Прийде, Але Заки Буде Осягнена Коштуватиме Багато Жертв

ВАШИНГТОН. — Американські кореспонденти, що перебувають у Вашингтоні, подають з розмов з членами конгресу ось таке загальне переконання: Президент Рузвелт привіз з Касаблянки надзвичайно добрі новини. Немає найменшого сумніву, що держави „Осі" будуть розторощені. Але, як подає сам президент, покищо треба рахуватись з тим, що ворог наносить на Атлянтику при помочі субмарин поважні втрати. І загальне воєнне положення таке, що війна може протягнутись довший час і на те треба бути приготованими. Як і треба бути готовим на великі людські жертви з нашого боку. Доперва по тім усім прийде повна перемога. Ось так думають у конґресі.

„ВІЛЬНІ ФРАНЦУЗИ" АПЕЛЮЮТЬ ДО АМЕРИКАНЦІВ

ВАШИНГТОН. — З боку „Вільних Французів" проголошують два письма, одержані з Північної Африки з підпілля, що є з ґен. де Ґолем. У тих письмах нарікається на режім у Північній Африці за те, що він не випускає на волю французів, що були арештовані за проаліянтський сентимент та були противниками того, щоб націсти захоплювали в Африці впливи і владу. Далі кажеться, що в Північній Африці далі саботажується справу розбудови французької армії. В письмах апелюють до американського громадянства, щоб воно вплинуло на зміну ось таких відносин.

КИТАЙ ПЕРЕД ЕКОНОМІЧНОЮ КАТАСТРОФОЮ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Пані Велингтон Ку, дружина китайського амбасадора до Великої Британії, заявила, що Китай готов незабаром знайтися в такому виселенню, що не зможе далі ставити Японії опору. Вона благає помочі. Каже, що досі йшло з „ленд-ліз" для Китаю тільки 2%, а решта до Англії й Росії. І з тих 2% тільки четвертина доходила до Китаю.

СИЛА АМЕРИКИ В БОРОТЬБІ ЗА СВОБОДУ—НАЙБІЛЬША В ІСТОРІЇ

НЮ ЙОРК. — Д-р Алберто Ґвані, міністер заграничних справ Ураґваю, є за моральну силу в новому світовому порядку. Американська сила, каже він, що стоїть за свободу, остане в історії людства найбільшою силою, бо стоїть за любов, справедливість і цивілізацію.

Чорчил Відвідує Президента Туреччини

ЛОНДОН. — Таємничість, що оточувала рухи британського премієра Чорчила після конференції з президентом Рузвелтом у Касаблянці, вияснила офіціяльна заява уряду, що Чорчил був на побаченню з турецьким президентом Ісметом Іноню. Побачення відбулося в Адані, старинному турецькому місті, положеному над рікою Сейгуном, на північ від сирійської границі. З Чорчилом приїхав на побачення величезний штаб знавців, політичних і військових.

Хоча конференція відбулася на пропозицію Чорчила, самий факт, що вона відбулася, вважають загально признакою, що Туреччина остається вірною союзницею Британії, а ще далі доказом, що ситуація на Середземному морю основно змінилася, очевидно на користь Аліянтів.

Конференція відбулася в порозумінню з президентом Рузвелтом. Про свій намір відбути конференцію Чорчил повідомив теж Сталіна, а після конференції російський амбасадор у Лондоні подав Сталінові звіт з конференції.

На конференції обговорено питання оборони й повоєнні проблеми.

МАСІЛІ НАЗИВАЄ ДЕ ҐОЛЯ ВИБРАНЦЕМ ФРАНЦІЇ

ЛОНДОН. — Рене Масілі, що недавно перебрався з Франції до Англії, видав тут заяву, в котрій називає ґенерала де Ґола вибранцем народу Франції: Мовляв, французький народ ідентифікує його з Жіродом і жде від нього обєднання спротиву ворогам.

З французьких круґів подають вістку, що ґенерал Жіро задумує поробити в своїм оточенні поважні зміни, бо усунути з визначних постів людей, що давніше співпрацювали з Віші.

МУСОЛІНІ ЩЕ ГОВОРИТЬ

БЕРН. — У своїй промові до фашистівської міліції, виголошеній знагоди двадцятьліття цеї організації „десь у центральній Італії", Мусоліні натякував на втрату італійської кольонії в Африці, Лібії, і запевняв слухачів, що Італія ще вернеться до Африки. У відповідь на конференцію в Касаблянці, котру він називав „божевільною, кримінальною пропаґандистичною містифікацією", Мусоліні казав, що фашисти будуть далі воювати, поки зможуть володіти зброєю.

ҐІСТОРИЧНА СТРІЧА.—Сцена з конференції в Касаблянці. Зліва направо: французький ґенерал Жіро, президент Рузвелт, ґенерал Де Ґол і премієр Чорчил.

ДВА АМЕРИКАНСЬКІ НАСТУПИ В ТУНІСІ

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Американські панцирні повзи й піхота били по сильних німецьких позиціях у провалі Фаїд, а інша американська колюмна напирала на ворога здовж дороги зо Сіді бу Зід до Макнасі, далі на полудне в центральнім Тунісі, а легкі панцирні формації старалися відрізати ворожі сили коло Сенеда, на полудневий захід від Макнасі.

Німці зробили два невдачні атаки проти британських військ коло Росба-Понт де Фага, на північний захід від Фаїд. З рухів ворога сподіваються, що він почне незадового офензиву.

РОЗСТРІЛЮЮТЬ ПАРАШУТИСТІВ ЯК ШПИГУНІВ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Ворожі літаки спустили поза аліянтські лінії в Біскрі, в Алжірі, певне число парушистів. Їх піймано й поставлено перед французький воєнний суд як шпигунів, бо хоча вони вояки, вони були одіті по цивільному. Всіх засуджено на кару смерти, а з ними двох арабів, що дали їм приміщення в своїх домах і не повідомили уряду.

По національности парашутисти були в більшости німці; три були французи, а три араби. Екзекуція відбулася публично на березі ріки коло Біскри. Розстрілові приглядалася юрба з 1,500 осіб, французів і арабів.

ПОЧИНАЮТЬ ВАЛИТИ МАРСЕЛЬ.

БЕРН. — На приказ німецької влади почали 1. лютого валити доми в дільниці Старого Міста в Марсель, французькому порті на Середземному морю. Попереднього дня деяким мешканцям дільниці дозволено піти до своїх домів, аби забрати дещо зо свого майна. *Доми розбивають динамітом.*

Німці кажуть, що це нищення є передумовою перебудови міста за новими плянами, але населення знає, що зарядження має військовий характер.

ЛІТАЮЧА ФОРТЕЦА ОСІДАЄ В ГОРОДІ.

ЛОНДОН. — Коли одна американська літаюча фортеца вертала до свого майдану з недавного рейду на націстичну фльотну базу в французькому місті Брест, три її мотори перестали працювати і їй треба було чимскорще осісти на землю. Коли великий літак знизився до землі, лютенант, що вів літак, побачив, що літак націлюється осісти на забавовій площі, на котрій бавилися діти. Він пустив останки ґазоліни в одинокий працюючий мотор, підігнав літак у гору й осів на леваді серед череди овець.

РОСІЙСЬКІ ҐАЗЕТИ ТІШАТЬСЯ З РЕЙДУ НА БЕРЛІН.

МОСКВА. — Рейди британських бомбовиків на Берлін у саму річницю націстичного режиму викликали в російських кругах велику радість. Всі просто ґазети присвячують їм статті й карикатури. Найбільше радіють з того, що через рейди мусів перервати свою промову Ґерінґ, націстичний міністер летництва, котрий свого часу запевняв німців, що як довго він живе, ворожі літаки не появляться на „німецькому небі".

РОСІЙСЬКА ОФЕНЗИВА ИДЕ ДАЛІ.

ЛОНДОН. — Червона армія добилася на 45 миль від Ростова, що вважається брамою до Кавказу, та на 65 миль від Курська.

Російський комунікат подав вістку про заняття червоною армією міста Мечетинська, що лежить на половині дороги між Сальським і Ростовом. На вороніжському фронті російські війська захопили Хрінове, Попередній комунікат обявляв заняття міста Сватова, що лежить 34 милі на полудневий схід від Купянська, в Україні, а 95 миль від Харкова. Російські війська зайшли вже 90 миль в глибину України.

СТАЛІНГРАДСЬКА АРМІЯ ВІДБУВАЄ ПАРАДУ ПЕРЕМОГИ.

МОСКВА. — Російські війська Сталінграду відбули велику параду зпиводу закінчення сталінградської кампанії що тривала 22 тижні. Параду приймали ґенерали Рокасовський і Чуйков.

Перед здачею маршала Павлюса, головного команданта німецьких військ у Сталінграді, німецькі летуни робили очайдушні заходи, аби скидати обложеним німцям поживу й амуніцію, але всі ці припаси попали в російські руки. Перед Павлюсом здався росіянам ґенерал фон Дребер, командант297. дивізії піхоти. Коли його спитався один російський полковник: „А деж ваші вояки, ґенерале?" Дребер відповів: „всі, що ще живуть, находяться в наших руках. Я приказав їм здаватися, але вони випередили мій приказ". У зломанні останнього опору німецької залоги відгравало величезну ролю летництво..

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

З ДАВНЬОЇ БУТИ — НІЩО

Поминки, які справляли своїми промовами, чи проклямаціями, Гітлер, Ґерінґ і Ґебельс, щоб таким чином відсвяткувати 10-ліття націстівської влади, мусіли відбитись справжнім відгомоном по цілій Німеччині, а зате радістю і новою надією наповнили всі ті народи, що опинились у націстівськім ярмі. Бо всього можна було надіятися, але щоб націстівська бундючність спопеліла аж до цього ступня, важко було передбачити. Теж не можна було припустити, щоб уже тепер така „далекозора" політика як Гітлера враз з його „ґеніяльною" інтуіцією навіть у стратегії, мусіли шукати виправдань за мілітарні невдачі — аж у совєтській кампанії проти Фінляндії! Та ще казати, що Совєти з розмислом давали себе там гаратати, щоб тим обдурити цілий світ, а в тому і Німеччину. Бо припустім, що так дійсно було. Так деж тоді ділась ґеніяльність, ясновидючість та інтуіція Гітлера?

Святкуючи 10-ліття націстівських осягів, прийшлося отсе Гітлерови звертатись до німецького народу за новими жертвами. Прийшлося втягати до дальших воєнних зусиль усіх чоловіків і жінок, від 16 років до 65, включно з заміжними жінками. А це означає, що по всіх своїх перемогах і по підбиттю стільки народів і країв, приходиться отсе націстичному режимови витягати ще останні резерви, щоб тільки вдержатись ще якийсь час при владі. Ставляючи до німецького народу ось ті нові вимоги, націстівські верховоди можуть в даному моменті „потішити" цей нарід тільки тим, що краще згинути в такий спосіб, ніж в інакший. . . Ось і все.

Гітлер далі вжив свого головного арґументу: знову лякає світ комуністичною заразою. Колись ще могли люди над таким застановлятись, але не від часу, як Гітлер був у спілці з комуністичним режімом. Для світа комунізм це друга справа. І тепер люди далі не хочуть мати большевизм у своїй хаті Не допускають його до себе тепер і будуть ще сильніше старатись не допустити його по війні. Та це, як сказано, друга справа. Гітлер і націзм так себе повели, що поставили проти себе малощо не цілий світ. Німеччина, як пише бувший німецький ґенеральний консул в Ню Йорку, стала найбільш зненавидженою державою у світі. А до цього довів її націстівський режім. В ту біду впхав її націзм. Якеж супроти цього може бути 10-ліття націзму?

Якщо Гітлер, Ґебельс і Ґерінґ ще не втратили цілковито критичної спроможности, то вони мусять це все добачувати принаймні тепер, коли їхня ціла будова тріщить в цілій основі, коли їхня загибіль неминуча. Значить, що сумно святкувала націстівська верхівка свій десятьлітній ювилей. А те, що в той день, підчас самого їхнього святкування, літали над Берліном англійські літаки і скидали бомби є страшною іронією над цілим націстичним режімом, бож ніхто інший, а сам Ґерінґ, головний начальник німецької повітряної фльоти, заповідав нераз бундючно, що ворожі літаки Берліна не досягнуть.

Хто Справді Править Британією?

Могло би здаватися, що за це не може бути сумніву, а тим менше питання, суперечки, чи дискусії. Адже Британія це край загального голосування. Там маси вибирають своїх правителів. Адже уряд Британії виходить з волі народу. Уряд Британії це демократія. Там народ має свободу: свободу віри, свободу слова, свободу організації. І все те в незвичайно великій мірі. Що більше, можна сказати, що ні один край у світі не має такої довгої традиції свободи. Ні в одному краю свобода не переживала таких криз і все таки удержалася. Коли з рекордом Британії порівняти рекорд Франції, Німеччини, Росії, ба навіть Злучених Держав, то британійська традиція все вийде з порівнання в найкращому світлі.

А все таки в „Ню Йорк Таймсі" піднялася дискусія за те, хто є справжніми правителями Британії, і на це питання одну відповідь дає Ґаролд Дж. Ласкі, професор Лондонського університету, а іншу відповідь, капітан Л. Д. Ґеменс, консервативний посол британійського парляменту.

I.

Проф. Ласкі добачує в британійськім правлінні клясу багатих власників.

На думку професора Ласкі, британійські традиції політичної свободи є тільки тоненькою поволокою, тонішою, ніж це загально признається. Так, маси народні вибирають своїх правителів, каже проф. Ласкі, але їх вибирається споміж людей, котрі приймають засадничо ідею, що головні межі системи власности є частиною утвердженого порядку природи.

З цеї засади є два висновки. Перший висновок, що головне законодавство в суспільних і економічних справах не повинно переходити поза межі природної системи власности. Іншими словами, на пункті власности масам можна робити уступства, тут можна поправляти їх стан, але одно ні друге не повинно нарушувати основної засади системи. І аби вдержати ці межі системи власности перед наступом іззовні, треба оставити всі життєві контролі державної влади в руках багатої кляси або її представників. Отсі люди й являються справжніми правителями Британії по думці проф. Ласкі.

Очевидно на вироблення такої ситуації працювала довга й складна історія Британії. Правляча кляса Британії не проста річ. У цій клясі зіллялися інтереси, що видали зо себе три століття напруження й боротьби, підчас котрих поборено різні союзи згідно з вимогами боротьби. Одначе в теперішній фазі головні елементи цеї кляси можна розпізнати з великою певністю.

Одним з чинників є стара аристократія, котрої влада опиралася передовсім на посіданні землі. З цеї кляси вийшли такі родини, як: Сесил, Стенлі й Чорчил, котрі, одно покоління за другим, причинилися до формування цілей державної влади. До цеї кляси належать земельні власники в сільських округах, котрих потомки ще й нині при допомозі церкви панують над британійським селом. Іншим чинником є бізнесмени, котрі становлять немовби піраміду інтересів, на чолі котрої стоять фінансисти, великі корпорації, фабричні й торговельні. З ними стикається велика кляса професіоналістів, адвокатів, інженирів, лікарів, архітектів і вищих цивільних урядовців, котрі перебирають від багацької кляси свої погляди про систему власности; чим більше успіху мають ці люди, тим більше переймаються вони фільософією земельного власника й капіталіста, бож від підсвідомого приняття тих наставлень залежить добробут кляси професіоналістів.

Правляча кляса, — каже проф. Ласкі, — находить свій політичний вислів у Консервативній Партії. Завдяки цій партії правляча кляса удержує владу над масами. Аби удержати делікатну капіталістичну демократію в рівновазі, ця партія мусить давати масам стільки, аби ці маси не вивернули рівноваги із споду, а рівночасно не давали масам стільки, аби це пошкодило привілеям, звязаним з власністю. Вистарчає приглянутися складові Консервативної Партії в британійськім парляменті, каже Ласкі, аби побачити, що суттєвою ціллю її є захорона інтересів приватної власности над засобами продукції: аджe 48 процентів цеї партії це директори публичних компаній: вони одні мають 1,800 посад директорів по різних важних економічних підприємствах: банкових, асекураційних, залізничих, корабельних, залізних, сталевих, будівляних, ткальних, електричних, вуглевих, нафтових, тютюнових, харчових, газетних і інших.

У подібний спосіб проф. Ласкі робить перегляд різних міністерств британійського уряду, стараючися виказувати, що головний вплив у кожному з них мають представники багацької кляси. Проф. Ласкі признає, що всі високі урядники стараються виграти теперішню війну, але він рівночасно підчеркує, що такі урядники думають про свою роботу катеґоріями, до яких вони звикли змалку, та що їм не можливо уявити собі іншу систему, як систему приватної власности.

Навіть Партія Праці, на думку проф. Ласкі, не може вести консеквентно своєї політики за публичну власність копалень, але мусить повинуватися політиці Консервативної Партії, аби вести війну, іншими словами вести війну за удержання системи власности.

Британійські юнії находяться в подібному положенні: вони мусять здатися перед Консервативною Партією, бо інакше може легко прийти до фашизму, котрий означає знищення робітничих юній. Тому юнії зреклися начас війни права до страйку, дістаючи в заміну уступства, які щоправда дають робітникам певні права, але в основі не нарушують власности промислу.

Свої арґументи проф. Ласкі підпирає ще фактами про повязання аристократичної кляси з промисловцями, банкирами, тощо. В подібний спосіб з аристократією звязана адміністраційна кляса. Він каже, що між найвищими урядниками Британії тільки один, Ґю Далтон, президент торговельної ради, соціяліст по переконанні, не є безпосередно звязаний з великим бізнесом. Від вибуху війни уряд заряджує залізницями, але в заряді, нема ні одного представника Партії Праці. Робітничі партії ні юнії не мають теж впливу на встановлювання цін. Всі головні становища в уряді: економічні, політичні й дипльоматичні, лишаються в руках старої правлячої кляси.

Британія щоправда робить певні суспільні реформи, але всі реформи не нарушують, на думку проф. Ласкі, основи суспільної структури Британії. Через пресу й церкву багата кляса держить у своїх руках народні маси.

Правлячій клясі Британії проф. Ласкі признає зрозуміння правди, що тепер прийшов час робити чемні уступства народнім масам. Досі одначе кляса ніколо ще не зробила такого уступства, яке поважно загрозило би центральним привілеєм посідаючої кляси.

Тепер прийшов час, який кидає новий визов цій клясі: на випадок перемоги над Осею, Обєднані Держави обіцяли між свободами ще одну: звільнення від нужди. Перед багатою клясою Британії встає питання: чи потрапить вона принороситися до вимогів цеї обіцянки?

(Докінчення буде).

ТА ВІЧНА БУДЕ ПАМЯТЬ ПО ТОБІ...

(Д-р Володимир Старосольський).

Кімната розправ золочівського суду. Непривітні, лукові склепіння, малі вікна на висоті, яку годі досягти рукою, темні та вогкі вугли колишнього монастирського рефектаря. Реквізит так і надається, щоб вмістити серед нього це, що має звязок з обмеженням свободи, відповідальністю, проступком та каяттям. Деревляна поперечниця розмежовує салю на дві частини. У яснішій, від вікон — суд, у другій — окружені вязничною сторожею обвинувачені, а за ними прибита рідня, залякані свідки та ряди цікавих.

Дві переділки — два окремі світи. Перший, що рішає про вартість людських вчинків, їх небезпеку для держави, загрозу для суспільности. Могучий, ідеальний, наділений владою та привілеєм. А з ним віч-у-віч другий: безвартісний, принижений, злий та небезпечний. Судейська трибуна та лава обвинувачених.

На границі між ними стіл для оборонців: виразник життевого компромісу між злочином та карою. Для обвинувачених — промінь надії. Для цих, що задивлені в бездушні стрічки права — пружина людяности, вибачливости, зрозуміння.

Як приїздив зі Львова, щоб станути при столі оборонців — це були дні, коли саля наповнялася до берегів цікавою публикою усіх трьох народностей, а прилежна кімната, з якої був вільний вхід для кожного, хто мав професійний звязок зі судом, тріщала від нас усіх, що заправлялися до адвокатського ремесла. Ми товпилися в дверях до салі розправ, вистоювали годинами наче на неоціненній лекції, щоб не втратити ні одного слова, яке падало з Його уст. Бо не часто доводилося нам слухати в один раз оборони виголошуваної людиною науки, блискучим юристом та бесідником цьої кляси, що не признає дешевих способів вдаряти в сентимент, чи кидати пусті та голосні громи. Його спокійний, мягкий, але рішучий голос мав у собі скорійш тембр церковного проповідника ніж професійного змагуна слова. А високу стать, легко пригнуту в діл раменами та головою — наче під тягарем відповідальности свойого важного обовязку — виріжняло таке маркантне достоїнство, схопиме у кожному порусі, найдрібніщім вчинку чи слові, що в наших очах робило його прямо уосібненням поваги адвокатської професії. Ми гляділи на нього з гордістю, наче рядовики на полководця, якого саме відзначують за вигру.

Не признавав дешевих оборонних способів, так часто вживаних його товаришами звання. Не ставив сензаційних внесків, щоб одним махом надати актови оскарження вигляд чистої брехні. Не накидався на прокураторських свідків, ні не робив враження, що хоче ошоломлювати суддів та лави присяжних знанням, яке на голову перероcтає їхнє. Боронив у політичних процесах — і боронив цього, в що вірив ціле життя: в справедливість, право на вільне життя, людське достоїнство та гуманну вибачливість у місце звірячого відруху пімсти там, де незаконним вчинком кермували ідейні мотиви.

Боронив українських націоналістів — був у такій самій мірі неструдженим оборонцем у процесах КПЗУ, де на лаві обвинувачених засідали члени усіх трьох національностей довоєнної Польщі. Сам у молодости був революціонером — ціле життя остав вірним кличам Української Соціялістичної Партії та її активним членом. Цінив та хотів боронити, цих, що рискували життям у підпольній боротьбі, знаючи добре причини, що пхають молодь до конфліктів з владою, суспільним ладом, правом. Спішив до них на поміч зі своїм знанням на кожне візвання — а найчастіше безінтересовно.

Майже легкодушний брак пошанівку для матеріяльних дібр та гроша і малі зусилля, щоб їх осягнути, творили прямо легенди серед цих, що його знали. До цього ще бувало, що нелеґальні організації, хоч призначували для оборонців фонди, то вони поки дійшли на призначене місце закритими та крутими шляхами — корчилися нерідко до зера...

Не зважаючи на його симпатії для усіх революційних рухів, Покійний перш за все був гідним сином свойого народу, людиною сильного характеру та непродайних засад.

(Докінчення на стороні 3-тій)

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

36)

О. Нестор іще й досі без холодної дрожі не може спімнути про ті сцени, що тоді відбулися в його помешканню. Йому прийшлося при всіх людях признатися, що його обікрадено, подати нумери щадничих книжечок, суму готівки (не знаючи її докладно, він подав якнайменшу, кілька сот ґульденів) і опис годинника. Він дріжав увесь час переслухання, вився й путався далеко гірше від злодія, котрий увподно божився, що, крім чобіт, не вкрав нічогісінько. І справді, докладна ревізія в помешканню Цвяха не виказала ніякого сліду крадіжи, та проте його оповідання про сам факт тої крадіжи було дуже фантастичне та не подібне до правди. Колиб вірити Цвяхови, то до крадіжі цих нещасних чобіт він прийшов зовсім випадково й навіть невинно. Правда, він признався, що нічцю лазив попід вікна о. Нестора, й не міг вияснити, чого там шукав. А, лазячи попід вікна, він нараз почув стук у покою. Скрикнув, — і в тій хвилині якась фіґура вискочила крізь відчинене вікно й, побачивши його у траві, шпурнула на нього чобітьми так, що мало йому запятками ока не вибила. І Цвях із плачем показував величезний синяк під оком. Та всі, хто чув це його оповідання, замісць співчуття над такою його пригодою, тільки реготалися, війт аж поклепав його по плечах і сказав:

— Ей, Цвяше, Цвяше! Та вже як берешся брехати, то хоч би щось дрібочку розумнішого видумав!

Цвях дістав від жандарма, що дістав „до признання", та не признався ні до чого. Його завели до Львова, посадили до криміналу й засудили за цю крадіж на півтора року вязниці. Він відсидів своє й вернувся назад у село, та о. Несторови від цього ані раз не було лекше. Щадничі книжечки пропали, як камінь у воді, готових грошей також не слідно було у Цвяхових руках, тільки годинник віднайшла поліція в одного золотникаря, котрий купив його, як старовину, в одного крамаря, а той знов мав його купити в якогось проїзного пана в Чернівцях. Тут нитка урвалася, й о. Нестор із цілої цеї пригоди, крім матеріяльної втрати, виніс іще й те пересвідчення, що здобув собі нового ворога — Цвяха, чоловіка, котрий не має що тратити і готов відважитись на всяке найогиднійше діло.

Від часу цеї пригоди, а особливо від часу повороту Цвиха з криміналу в село, о. Нестор позаводив різні обережности, раз-у-раз видумував ріжні штуки, брався на ріжні способи, щоб перехитрити, ошукати та на хибну дорогу звести сподіваних злодіїв. Він ненастанно переховував гроші в інші місця, ніколи не держав прикупі більших сум, мав кілька списів своїх цінних паперів і держав кожний спис у іншому місці й то звичайно там, деб його найменше можна надіятися, позаводив ріжні секрети при замках шаф та шуфляд у комоді, одним словом — пропадив формальну, дуже складну стратегію проти фіктивного ворога. Ця стратегія наповнювала його вбоге старече існування, удержувала його мозок і нерви в ненастанім руху й напруженню, хоча й не хоронила його гроші ніколи від пронизливих очей та хапчивих рук якогонебудь Гадини. Кілька разів траплялося то Гадині, то деякому іншому із слуг підглянути кривки, але о. Нестор ховав гроші — звичайно невеличкі суми, кільканата або кількедесять ґульденів. Відомо, що гроші о. Нестор у таким разі не находив уже у кривці, та, крім моментальної прикрості, це не робило йому великої ґризоти, і він ніколи зза тих грошей не робив крику, не збивав бучі, боячися зрадитись перед людьми, що має багато грошей, а не менше того боячись на випадок відшукання злодія нажити собі в ньому нового ворога. Тільки один Деменюк, пару разів найшовши випадково такі кривки з грішми в саду, мовчки відносив гроші о. Несторови, котрий так само мовчки зо стидом приймав їх і переховував у інше безпечніше місце.

Все це пригадував тепер о. Нестор, то сидячи при вікні, то знов устаючи й укладаючи в голові сміливий плян, що йому робити, щоб огородити себе від якоїсь гіршої пригоди, котра — він чув це цілою душею — грозила йому від тих людей, що його окружали. „Треба зробити все, що можна! А поперед усього треба докладно обрахувати все, що маю. Адже це вже тепер не мої гроші! Це фундаційні гроші, котрими я завідую, тож мушу знати, чим я завідую і скільки від мене мають право жадати!"

Тепер уже ніяка забобонна тривога не спиняла його від роблення обрахунку. Та проте обережність конечна! О. Нестор замкнув вікно й заслонив його полотняною фіранкою, а опісля почав із шуфляд комоди, із шафи, з кишенів убрання, спомиж ріжних шпаргалів, спід печі, ізсередини печі і з ріжних можливих і неможливих кривок видобувати звитки паперів, пакети, мішечки, скрутлі та рулони. Все це він клав на купу, на стіл, поки, вкінці, втомлений і спотілий від ходження та лазження, й сам не впав на фотель коло стола, важко дишучи та стираючи піт із чола. Відітхнувши, почав звільна, осторожно розвязувати пакети, розвивати рулони, складати осібно, по катеґоріях, книжки щадничі, осібно облігації, осібно льоси, осібно акції, осібні дукати, осібно всякі інші монети. Ввесь стіл був заставлений тими паперовими та металевими батеріями — вид, якого не один банкир позавидував би цьому скромному, опущеному, нужденно одягненому старому священикови.

Розставивши все в порядку, о. Нестор узяв аркуш паперу й почав списувати — старанно, виразно й по порядку — кожну катеґорію тих цінних річей. Ця справа забрала йому доволі багато часу; пройшли дві години, поки він списав усе й підвів суму всьому свойому маєткові. Почисливши все звільна, він прочитав остаточну цифру без голосу, тільки рухаючи безкровними, тонкими губами. Прочитав і мов одеревів, не зводячи очей із паперу. Ще раз прочитав, а потім стрібував вимовити наголос ту цифру, немов очам своїм не вірив, щоб це могла бути правда.

— Дві... двісті пя... десять тисяч, — прошептав він півголосом і широко витріщені очи вперв непорушно в пусту просторінь перед собою, — двісті пядесять тисяч, чверть міліона! Ну, а ніколи не думав, щоб аж стільки того було! Ніколи не надіявся! Ніколиб був не повірив, якби мені це хтось інший сказав! А тим часом... так, не інакше! Рахунок зовсім вірний, цифри не брешуть! Он воно як! Он на що вони зуби гострять!

(Дальше буде).

Добре Діло пана Каньовського в Почаєві

Хто не чув про пана Каньовського. По всій Україні розказують собі люди про дивні та грубі жарти й сваволю пана Каньовського. Та мало хто знає, що отой пан-гульвіса й розпусник на старість покаявся та викинув 5 мілїонів злотих, дуже грубі гроші, як на 18-те століття, на розбудову Лаври, славного монастиря, у Почаєві — українських Люрдах. Та не тільки дав 5 мілїонів злотих пан Каньовський на розбудову почаєвської Лаври, але й доставляв довгий час велике число своїх робітників до праці при тій розбудові. Він побудував також василіянський монастир в Бучачі. Зробив це отой самий пан Каньовський, що то прекрасну, але нещасну Бондарівну застрілив з рушниці, коли вона відмовилася стати іграшкою для того старого розпусника.

Жив пан Каньовський понад двісті років тому. Головним осідком його було містечко Канів у Київщині, над рікою Россю. А Бондарівна жила в сусіднім містечку — в Богуславі. Отого веселого та розпусного пана-чудака прозвав український нарід по назві містечка Канева — Каньовським. А в дійсности він називався Миколою Потоцьким. Походив із спольщеного українського роду. Жив в першій половині 18-го століття. А мав він свої маєтки не тільки в Київщині. Мав і в околицях Почаєва, в Кремянеччині. Мав маєтки і в полудневій Галичині. Хто хоче побачити, як пан Каньовський виглядав, то хай зайде до Успенського собору в Почаєві і там побачить на самім іконостасі образ пана Каньовського. На тім образі пан Каньовський стріляє з пістоля до свого візника.

Щож то значить, що намальовано пана Каньовського у славнім почаєвськім соборі та ще й на самім іконостасі? Є переказ, що одного разу їхав собі пан Каньовський у кареті, та нараз сполохалися коні, карета перевернулася і з неї випав і сам пан. І це так обурило пана Каньовського, що він вихопив ізза пояса пістоля, вимірив у свого візника та хотів застрілити його на місці. Та візник впав на коліна, звернувся до Почаєвської Божої Матері й почав благати в неї помочі. Пан Каньовський спустив курок пістоля раз, та не було вистрілу. Спустив другий раз, і знов не було стрілу. Прицілився третій раз, спустив курок і знов стрілу не було. І це так, мовляв, подіяло на старого пана-гульвісу, що він повірив у чудотворну силу Почаєвської Божої Матері, покаявся за свої погані вчинки, і від того часу присвятив величезну суму грошей на розбудову почаєвської Лаври. Саму гору, на якій знаходиться почаєвський монастир, за його гроші обкуто залізними штабами та попідмуровувано, щоб не обсипалися її боки. Має та гора 39 сяжнів заввишки. А на горі побудовано тоді величавий Успенський собор і братський корпус (палату).

Та пан Каньовський не був одиноким великим меценатом почаївського монастиря. Почаївський монастир набрав аж тоді великого значіння, коли у 1597 році подарувала йому пані Ганна Гойська славну ікону-образ Божої Матери. А дістала той образ пані Гойська від грецького митрополита Неофіта. Скоро пішла слава по всій Україні, що той образ має чудотворну силу. Пішла така слава по всій Україні, особливо від року 1672, коли то турки відступили від облоги Почаєва, не здобувши почаєвського монастиря. Переказ каже, що Почаїв оборонила Божа Матір. Кажуть, доява Матери Б. над турецьким військом так налякала турків, що вони з страху відступили, хоч і мечами до неї вимахували. Та каже легенда, що один турок таки засягнув кінцем меча лице Божої Матері почаєвської, і тому й досі можна бачити два шрами на темному лиці Божої Матері на іконі. Про це й зложено загально відому пісню, знану по цілій Україні, що починається словами: „Ой, зійшла зоря та вечірова, над Почаєвом стала, виступало турецькеє військо, мов та темная хмара". А кінчиться словами: „Ой, як вийшла Божая Мати та й на хресті стала, кулі вертала, турків вбивала, монастир рятувала". Та це не одинока леґенда про чудотворну силу славної почаєвської ікони. Інші славні чуда можна вичитати з образів, що в Успенському соборі. На кольонах собору є 21 картина з чудами доконаними іконою Божої Матері почаєвської, а картина з паном Каньовським, як вже згадано, на іконостасі. Ті картини мають велику цінність, бо представляють осіб з минулих віків у місцевих народних убраннях.

Так і глядів український нарід на Почаїв цілими віками — як на славне чудотворне місце. Подібну славу має місцевість Люрди у Франції. Люрди славні особливо сціляючою силою Божої Матері. І картини в Успенському соборі представляють почаєвську Божу Матір, між іншим, як уздоровительку.

Знаходиться Почаїв у кремянецькім повіті на Волині, тільки сім кільометрів від бувшої австрійської границі Галичини. Саме містечко мало щось півтретя тисячі мешканців, переважно українців і жидів. А губиться слава почаєвського монастиря у сірій старині. Збудовано перший невеличкий монастир там ще десь так у 13 століттю. Дали почин тому монастиреві, здається, ті чинці-монахи, що втікли з Києва, коли татари зруйнували Київ у 1240 році.

Легенди, якими окутаний Почаїв, мають велику творчо-поетичну вартість. Убогий той нарід, що не має таких легенд. То власне прагнення людської душі зрозуміти велич Божу, ту силу, що все творить та всім опікується, зроджує і такі легенди, як про почаєвську Божу Матір з чорним обличчям та двома шрамами на лиці.

(О. Івах в „Українськім Голосі").

Та Вічна Буде Память по Тобі...

(Докінчення зо сторони 2-гої)

що робило його особу шанованою у всіх таборах, серед людей ріжних поглядів, ідей та політичної приналежности. Одні звали його мрійником — ідеалістом, другі нереальним науковцем. Але всі погоджувалися, що був людиною на ідейній, важній службі українського народу та так небуденної особистої культури, що з нею числилися та шанували навіть у польському державному суді!

Я бачила багато разів, як після розправи, чи на перерві, судді, які теж жили у тривозі перед перенесенням чи втратою хліба за якинебудь вияв нельояльних політичних симпатій, і з правила держали себе у недоступній віддалі а часто й легковажили до наших адвокатів — підходили до Покійного, стискали йому руку та притишеним голосом, чи розглядаючись довкруги, давали признання за оборонну поведінку.

Як найшла большевицька навала на галицьку землю — перші вістки голосили, що доктора Старосольського з ріднею вивезли на Сибір. „За що?" — кричало у мене безсильне обурення. Ставали перед моїми очима ось ті довгі ряди обвинувачених комуністів, яких Покійний боронив наче рідних дітей і я даремне ставила собі питання, чому не прийшли вони його ратувати тоді, коли їхні ролі змінились!

„Д-р Старосольський живоїте пастухом на Сибірі. Між дикими тубильцями, серед прокази, нехлюйства, у голоді та холоді вичісує паршивих верблюдів" — читала я тут у газеті. Жаль і безсильність доходили у мене до зеніту. Хто? Ворог народу? Капіталіст? Яж бачила на власні очі як поспішно накривав тогою вилинялий одяг, а майже до білого витерті шви нагортки ставали мені перед очима та втворялися наче живі, викидуючи зі себе слова протесту. Крім книжок — не мав ніякого майна. і дружина та діти працювали поза хатою, щоб вдержати життя на найскромнішому його поземі!

Потім це розпучливий крик ратунку від дружини Покійного. „Голод, нужда, недуга. Поможіть! Пробую цьої дороги, як людина з ножем на горлі!" — Ми жили тут безрадні. Вони не видержали...

На замерзлім сибірськім степі, під похоронний марш азійського розгуданого вихру виросла могила Людини. Обдертої з усього чоловічого достоїнства — приниженої немов найтяжчий злочинець. Такої, що заслужила на почесне місце у гробниці української науки і культури та ціле життя стояла у першому ряді оборонців цих ідей та цінностей, що на них має виростати новий світ, вільний для всіх, ліпший та кращий.

Не знаємо місця, куди слати Тобі наш посмертний поклін. Може й сліду нема, де сховано замучене тіло... Може Свою могилу розтратували верблюди, чи рознесли азійські пастухи у дикім танку наруги над людським достоїнством та цим усім, що вічне і незнищиме — а проте неміче у стрічі з варварством та насиллям...

Та щоб не сталося з Твоїми тлінними останками — вічная буде память по Тобі на рідній, українській землі!

Клявдія Олесницька.

Голоси Читачів

ДО СТАТТІ ПРО ДІТОЧИЙ ПАРАЛІЖ І УРОДИНИ ПРЕЗИДЕНТА.

Прочитав я в нашій „Свободі" про день 30. січня, в якому припадають уродини нашого президента Френклина Д. Рузвелта. Думаю, що цілий світ, що цінить свободу, згадає в той день нашого президента добрим і щирим словом. А зокрема згадає президента поневолений український нарід, що надіється, що наша перемога означатиме теж і визволення України. Ми, американські українці, маємо отже дві причини радіти уродинами президента. Але ту радість виявимо найкраще тоді, коли відсвяткуємо ті уродини в такий спосіб, як святкує їх країна — себто жертвами на боротьбу з дітовим параліжем. Це така гарна гуманітарна ціль, що бере кожного за серце. Значить, що кожний патріотичний американський громадянин, що хотів би згадати президента в день його уродин добрим словом, має тепер нагоду замісць телеграми — вислати президентові листа з доляром, чи більше, на Фонд Боротьби з Дитячим Параліжем. Вірю, що багато наших українців так зробить. Але йде мені про те, щоб і президент, чи хто там у Вашингтоні, що тим ділом займається, теж знали, що й американці українського роду започаткуване нашим президентом діло щиро попирають. І мені здається, що булиб добре, коли хто посилає ось таку жертву, підписав, що він є американцем з українського роду. Я думаю, що наш нарід патріотичний і сповняє свої обовязки супроти Америки чесно й гідно. Але проти нас ще далі ворожа пропаганда, яка хотілаб придавити усіх тих, що хотілиб обзиватись за український нарід в Европі й домагатись для України самостійности, як того домагаються інші краї. Ось та пропаганда представляє нас такими, що не дуже дбають за Америку. Ось тому і треба, на мою думку, дбати, щоб де це можливе якнайбільше американців знали, що ми даємо Америці та що для неї робимо. Тому і не зашкодилоб навіть у такій справі як жертва на боротьбу з діточим параліжем не тільки саму справу щиро й добре попертi, але теж і подбати, щоби було видно, що ми про всі ті справи не забуваємо. Дбають інші народи про такі „кредити", то й нам нема потреби того зрікатись. А чим більше будуть про нас чути як про патріотичних американців, тим лекше буде нам боронити тут права українського народу на вільне й самостійне життя. А боронити прийдеться!

С. Скородинський,
Бетроз, Л. Ай.

ПРЕСОВА КОНФЕРЕНЦІЯ. — Президент Рузвелт і премієр Чорчил розказують ґазетярам на травнику коло віллі в Касабланці про доспіхи своєї конференції.

Німеччина під Націстами

Докладний малюнок того, що зробила війна націстичній Німеччині з того часу, як почались бої на східному фронті, дає книжка Говарда К. Смита — „ОСТАННІЙ ПОТЯГ З БЕРЛІНУ". Автор тої книжки — репортер компанії „Коломбія Бродкестінґ Систем" — був останнім американським кореспондентом, що залишив Німеччину та перейшов до Швайцарії 7. грудня 1941 року.

Дня 9. жовтня 1941 року Смит чув, як Отто Дітрих, гітлеровий начальник преси, по повороті до Берліна заявив про цілковите знищення російських армій. Німецька мораль тоді досягла вершка. Але коли люди побачили, що міністер пропаґанди їх дурив щодо успіхів, мораль „впала до чорної безодні, з якої ніщо не може її піднести, хіба цілковита, остаточна, рішуча воєнна перемога у війні". Люди почали нарікати, виробництво впало, Гестапо подвоїло свій відділ у Берліні, арешти збільшились тричі.

Пять місяців війни в Росії, як каже автор, забрали у німецького населення чотири пятих тижневого пайка. Не тому, що націсти офіційно зменшили пайки, а просто тому, що менше доставлялося мяса до крамниць та ресторанів. Вже на той час, як автор книжки залишив Німеччину, населення терпіло від недоживлювання. Цивільні шпиталі були переповнені; довші години праці та менша заробітна платня утруднювали ще більше життя. Продукція в деяких індустріях окупованих країн впала аж на 50 відсотків з причини поганого відживлювання та загальної деморалізації. Наприклад, продукція льокомотив у всіх контрольованих німцями фабриках окупованих країн — Франції, Бельгії — та в самій Німеччині, впала до 1,400 на рік. За перші шість місяців війни з Росією німці втратили біля 4,000 льокомотив, а це є трьохрічна продукція.

Як думає Г. Смит, націстична влада не задовольние потреби повних 90 відсотків німецького населення. В 1933 році, коли Гітлер прийшов до влади, він мав тісні звязки з великою кількістю населення: з багатими і середніми клясами та з малою, дуже малою, частиною робітництва. Але з року в рік, як він будував свою армію, його звязки з народом ослаблювалися. Розходження поміж Гітлером та народом все збільшувалось, війна поширила його, а російська війна поглибила безодню.

Крок за кроком націсти звели свою середню клясу на нівець. Нарід тепер розуміє, що це не є революція, а відступ; це не соціялізм, але форма капіталізму, що охороняє становище багачів. Великі багачі мають таку охорону, якої ні одна інша держава не знала, і то в той час, як дрібні промисловці і торговці зникли як мухи.

Три окремі ґрупи ставили все більшу опозицію націстам. Перша — комуністи, числом правдоподібно не більше пару тисяч, які є незорганізовані, неозброєні та значно налякані долею своїх активних товаришів. Друга — церква, особливо католицька церква, бо „релігія вкорінилась глибоко в свідомости значно більшої кількости людей ніж майже кожна політична віра, яка виникла за останнє століття". Третю ґрупу невдоволених, можливих повстанців, складає консервативна каста пруських мілїтаристів.

Одначе німецький нарід не повстає, а хіба повстане аж тоді, як буде мати за що підніміти повстання. Хіба аж тоді, як ми йому запропонуємо участь в по-воєнній світі. Без того, перестерігає автор, ми не можемо надіятись на те, що він перейде на наш бік. Г. Смит вимагає, щоби наші цілі війни стали відомими, по можливости певно і ясно, не тільки нашим народам, але і німецькому. Як ми того не зробимо, він думає, що війна непотрібно протягнеться довше і що німці будуть битися, переняті почуттям людей, які крім свого життя не мають що тратити. — (ФЛІС).

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, А ТИМСАМИМ СТАВАЙТЕ СПІВВЛАСНИКОМ МІЛІОНОВОГО МАЄТКУ ЦЕЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ФИЛАДЕЛЬФІЯ, ПА.

За наших вояків.

В українській католицькій катедрі відправлено в неділю 24. січня Службу Божу за наших любих вояків, що служать в американській армії: Щоб щасливо перебули війну і здорові повернули домів. При тому пошановано память тих, що поклали за край своє життя. По відправі відбувся в парохіяльній галі спільний обід, приладжений членками Клюбу Воєнних Матерей і Жінок. До столів засіло велике число гостей і воєнних матерей. Усіх їх привитала пані Юлія Бурак, предсідниця Клюбу. В часі обіду промовляли ріжні пані, а то: Олена Штогрин, Ольга Фостик, Ірина Волянська, Вікторія Рутецька, Марія Горохівська, Анна Бойко, Павлина Понамаренко, Ангелина Рій і Ранявська. По тих гарних промовах присутні зложили на внесення пані Олени Штогрин $63. Збіркою занялись пані: Марія Бабяк і Оксана Стасюк. Збірку розділено ось так: $25 на Вор Чест для ЮСО. Касієрка Клюбу, пані Л. Пеленська, передала ту суму до Комітету Вор Чест на руки п. М. Дармограя. По відтрученню деяких видатків осталось $26 для закупна святочних дарунків для вояків на Різдвяні Свята. Ось ті дарунки вислано, а тепер одержуємо від вояків дуже сердечні подяки. Три такі подяки: від лїйтенанта Тараса Рибачека, В. Шманди і П. Курка залучаємо з дописом до „Свободи". З листів видно, як наші вояки врадовані тим, що за них памятаємо.

Оксана Стасюк, секр.

НІМЦІ ПРОБУЮТЬ ТРАНСПОРТУВАТИ СИЛОЮ ГОЛЯНДСЬ НОРСКИ ДО РОСІЇ

ЛОНДОН. — Німецька влада пробувала перевезти на російський фронт 3,000 голяндських шпитальних доглядачок, але з них багато по дорозі втекло. Факт є доказом, що німецька армія відчуває недостачу медичного персоналу.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

БРІДЖПОРТ, КОНН. — Тов. Українська Січ, від. 59, повідомляє всіх своїх членів і членкиць, що місячні збори відбудуться в неділю, 7. лютого, в гали церковній, 34 Біч ул., в в годині 2:30 пополудні. Взиваємо всіх членів, щоб прийшли точно на час. Тих членів, котрі все спізняються з вкладками, просимо платити свої вкладки на час, щоб секретар вас не суспендував, бо тепер не можливо їздити по хатах, через брак газоліни. — М. Галькевич, секр.

ВУНСОКЕТ, Р. АЙ. — Тов. ім. Ів. Франка, від. 241, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться 6. лютого, в годині 7. вечір, у церковній гали при Гаріс Евс. Обовязком кожного члена є бути на цих зборах, бо маємо важні справи до полагодження. Уряд на рік 1943 вибрано такий: Стефан Бардачевський, предс.; Михайло Камфонік, заст.; Франко Камфонік, кас.; Василь Лишка, заст.; Данило Лукиник, рек. секр.; Стефан Бардачевський, фін. секр.; Павло Кічак, Корнило Фірман, М. Камфонік, контр. ком.; Стефан Пригарський, Петро Стрик, надз. хорих! Михайло Щеньґор(прапорчик.; В. Барилюк, дверник.

МЕНВІЛ, Р. АЙ. — Місячні збори Тов. ім. М. Драгоманова, від. 181, відбудуться в суботу, 6. лютого, в годині 4. пополудні, в У. Н. Домі на Компилай Гіл. Обовязком всіх членів є прийти на означений час. — Юрій Ясінчук, предс.; Павло Тишяк, кас.; Петро Черкас, секр.

БОФАЛО, Н. Й. — Тов. Укр. Сокіл, від. 304, повідомляє своїх членів, що новий уряд на 1943 р. є такий: Микола Гнатик, предс.; Т. Завійський, заст.; Іван Грудак, кас.; С. Верпеівський, заст.; Іван Поточак, секр.; Т. Гаравуз, заст.; С. Вавріз, Ілля Вах, заст.; до хорих: А. Корпан, Д. Мидзан; до фанц: М. Шафран, С. Верпеівський; контр.: Ів. Грицковац, Іл. Вах; полісмен Ст. Лищишин; марш. Т. Костецький. Збори будуть відбуватися в перший вівторок по першім, в год. 7:30. — С. Вавріз, секр.

Випродаж Книжок

ІСТОРИЧНІ, СЕНЗАЦІЙНІ И ВОЄННІ ОПОВІДАННЯ,

Вибір творів Ю. Федьковича. Брош.	$ .40
Кобилянська О.: **За ситуаціями.** Повість	$ .50
Филипчак Іван: **Іванко Берладник.** Іст. повість з XII віку	$ .50
Нечуй Іван: **Кайдашева сімя.** Повість. Опр.	$1.25
Леонтович Р.: **На прю.** Повість з української старини	$ .50
Білозерський О. П.: **На передодні.** Іст. повість. Часть I і II. Брош.	$1.00
Будзиновський В.: **Нерозлучні.** Оповідання з другої половини XVII століття. Часть I і II	$ .80
Чайковський А.: **Перед зривом.** Історичне оповідання	$ .50
Гомзин Б.: **Прокляті часи**	$ .20
Бірчак І.: **Проти закону.** Повість на тлі подій 12. віку	$ .50
Короленко В.: **Серед лихих людей.** Повість	$ .50
Ткачук В.: **Сині чічки.** Нарист	$ .40
Захаревич Ф.: **Хлопська дитина.** Повість	$ .40
Голубець М.: **Рік грози і надій 1914**	$ .50
Косач Ю.: **Тринадцята чета.** Оповідання	$ .50
Купчинський Р.: **У зворах Бескиду.** Повість зі стрілецького життя. Бр.	$1.00
Новіков О. Прібой: **Цусіма.** Перекл. з російського. Часть I і II. Опр.	$2.50
Майрік Ґ.: **Ґолем.** Оповідання. Опр.	$1.50
Свидницький А.: **Люборацькі.** Сімейна хроніка. Опр.	$1.50
Чайковський А.: **Відвдячився.** Опов. з козацької давнини. Брош.	$1.00
Шевченко Т.: **Гайдамаки** з порт. автора і ілюстраціями. Брош.	$ .50
Крушельницький А.: **Змагання.** Повість. Брош.	$1.00
Антонович В.: **Коротка Історія Козаччини** з ілюстраціями і картою України. Брош.	$ .65
Юлій Верн: **Чорна Індія,** на українську мову переклав Мирослав Капій. Опр.	$1.50
Гаврилюк Ілько: **Тернистим шляхом**	$ .30
Син України. Історична повість у трьох частях з ілюстраціями і мапою. Брош.	$1,25
Іван Буґера: **Українське Весілля на Лемківщині**	$ .40
Остап Мисевич: **Український Весільний Обряд у Бойківщині**	$ .60
Юліян Тарнович: **Ілюстрована Історія Лемківщини**	$1.00
Великий Сонник з Нумерами. Брош.	$ .40
Міліони Снів. Український Сонник. На підставі Халдейських, Єгипетських та Перських джерел. Без нумерів. Брош.	$ .60
Шухевич Степан д-р: **Гіркий то сміх.** Воєнні оповідання	$ .85
Полянич Б.: **Кімната з одним входом.** Сензаційна повість	$ .50
Полянич Б.: **Товариші успіху.** Сензаційна повість	$ .40
Радич Василь: **Максим Залізняк.** Історичний роман з передмовою М. Голубця. В двох томах. Брош.	$1.00
Горницівський П. І.: **Під прапори Хмельницького.** Історичне оповідання з передмовою М. Голубця. Опр.	$ .75
Будзиновський Вячеслав: **Гремить.** Історична повість	$ .50
Островський В.: **За грошем.** Оповідання	$ .50
Голубець Микола: **За український Львів.** Епізоди боротьби XIII—XVIII в.	$ .25
Голубець Микола: **Гей, видно село.** Нарис. Опр.	$ .75
Вволес Л.: **Бен-Гур.** Повість з часів Ісуса Христа. Опр.	$1.25
Гашек Ярослав: **Пригоди доброго вояка Швейка в Світовій Війні.** (Швейк на фронті). Авторизований переклад з чеського	$ .90
Гашек Ярослав: **Пригоди доброго вояка Швейка в Світовій Війні.** (Швейк в Запіллю)	$ .90
Гомзин Б.: **Прокляті часи.** В книжечці два оповідання, що сягають сюжитами в недавні часи гром. війни на Україні. Оповідання **„Аж там"** більш вражаюче змістом	$ .20
Требінка Е.: **Чайковський.** Історична повість. Опр.	$1.25
Грінченко Б.: **Соняшний промінь.** Повість	$ .65
Георг Л.: **Спомини з сербського фронту.** Дивні пригоди австрійського вояка	$ .35
Дерлиця М.: **В млаках.** Повість	$ .40
Дежеліч В.: **Софію вибрав.** Історична повість з часів візантійського цісарства. Переклав М. Фірак. Опр.	$ 1.25

*) **УВАГА:** З причини малої скількости примірників, просимо замовляти тільки ці книжки, що є подані у повищім оголошенні.

Замовлення разом з належитістю слати до:

"SVOBODA"

P. O. Box 346 — Jersey City, N. J.

Проф. Микола Чубатий.

Духове Життя Українського Народу по Першій Світовій Війні

(Картини нової історії українського народу).

28)

13. Виховання та шкільництво.

а) Виховання та шкільництво в Східній Україні.

Революція 1917 р. застала в Україні на сто відсотків російське шкільництво мовою та духом. Усе шкільницво було там з дуже незначними виїмками в руках москалів найчорнішої реакції, засадничих ворогів українства як такого. Шкільництво України, нижче та середне, підлягало трьом шкільним кураторам в Києві, Харкові та Одесі; три університети в тих самих містах підлягали прямо міністрови освіти в Петрограді.

Відродження української нації під подувом революції в Росії відразу заактуалізувало справу українізації шкільництва, одначе перевести це ґігантичне діло було не під силу першого Ґенерального Секретаря Стешенка з браку двох фундаментальних річей кожної виховної установи, а саме, з браку українського вчителя та українського підручника. При усій хаотичности, повній одначе національного ентузіязму, на місцях всюди, де були до того пригожі обставини, особливо українець вчитель, там школа відразу переходила на українську мову в цілости або в части.

Про українізацію російських ґімназій навіть не можна було мріяти, тому тільки в Києві зразу повстала перша українська ґімназія ім. Тараса Шевченка (1917), а згодом друга ім. Кирило-Методиївського Братства. Катастрофальний брак українських вчителів мав розвязати оснований заraз в Києві Український Народний Університет та численні курси українознавства по всій Україні. Український Народний Університет в Києві став основою для Українського Державного Університету відкритого вже за гетьманату. За гетьмана відкрито теж другий український державний університет в Камянці Подільськім та зроблено початок для основання університету в Полтаві.

Дібратися до російських університетів було важко прямо з браку українських належно кваліфікованих кандидатів на професорів, тому при тих державних університетах покликано тільки до життя катедри українїстики — історії та літератури. На чолі давних шкільних округ стали тепер українські шкільні комісарі.

З кінцем 1917 року українське міністерство освіти приступило до укладу цілого шкільного виховного пляну в Україні. В основу принято схему модної тоді в Европі так званої одної трудової школи, яка зрештою є переводжена в теж американській виховній системі. При одній трудовій школі все шкільництво від найнижчого до університету має творити одну цілість з трьома ступнями: початкової 8-літної школи, для мас та колеґії (в амер. гай скул і джуніор каледж) як приготівки до найвищого шкільництва — до університетів чи високих технічних шкіл. Побіч тої системи намічено теж низку професійних шкіл, нижчих, як другий відділ нижчої початкової школи (по 4 роках науки), та середних, опертих на повній початковій школі, по 8 роках науки. Большевицька окупація України не позволила перевести цей плян в життя.

Як уся большевицька культура на Україні мала бути тільки формою (мовою) українська, натомісць змістом комуністична — чужа, а згодом таки російська, то це в першій мірі примінено до виховної справи та шкільництва взагалі. Ідейним заложенням українського шкільництва в Радянській Україні, як його розумів Перший Народний Комісар Освіти Гринько, було соціяльне виховання. Большевицьке виховання по його думці — має розвинути всесторонно людину пролетарського світогляду, яка уміла б так порядкувати своє життя, щоб ним практично дійшла до комуністичного громадянства. З цього погляду школа стала всеціло на услуги політичної партії комуністів, вона мала стати зброєю в руках комуністів повалити старий пережитий світ людей давного світогляду. На старих большевики, так само як всі прихильники тоталітарних світоглядів, не кладуть, вони ставлять ставки тільки на молодь, підховану в їх дусі.

Тому ні нижча, ні середна, ні університетська школа не має там шукати правди, бож та правда вже є готова, відкрита давно — це є непомильна наука Маркса і всякі досліди дитини чи вченого професора мусять доходити тільки до тої комуністичної правди і виходити тільки зі заложення історичного матеріялізму, доґми комуністичного світогляду. Тому тепер над виховною системою большевицької України наглядає не тільки Комісар Народної Освіти (наркомос) та його рада „Укрголовпрофос", але також і передовсім комуністична партія, око та ухо комуністичного ладу. Колиж узгляднимо, що хоч до 1924 року Україна формально була самостійною державою, то Комуністична Партія Большевиків України відразу підлягала Москві, отже через неї пролетарськее сумління України діставало натхніння з Москви і стало відразу переводити свої реформи також в ділянці виховання, для своїх цілей „старшого русского брата". Наркомос нераз сам мусів борикатися з тими укритими силами, що діставали таке натхніння з півночі.

Національні здобутки революції 1917 року на Україні всеж таки були надто великі та огурнули за широкі маси народу, щоб відразу можна було вернути до царського єдинонеділимства; це треба було робити постепенно. А першим ступнем було завести в шкільну систему України повний хаос. У Росії комуністичний комісар народної освіти Луначарський приняв поступову засаду одної трудової школи для москвичів, хоч її ще в Росії з приходом большевиків не було, натомісць в Україні, де вона вже була опрацьована, її комісар Гринько відкинув та завів якусь шкільну систему, радше тільки професійного виховання, з ріжними дуже хаотичними ступнями. У червоній Росії комісар Луначарський лишив давним російським університетам старий лад, подібний зрештою до всіх університетів світа, в Україні зруйнували відразу дотеперішний устрій університетів, а університети розбили на цілу низку інститутів, через що університети в Україні перестали бути осередками наукових дослідів та установами, що виховували найвищих спеціялістів у своїх ділянках.

Початкова школа в Україні — по проектам комісара Гринька — мала бути інша для мас (сіл) шестирічка, інша для міст (семирічка). Але одна й друга діставала характер професійної школи селянсько-рільничої чи індустріяльної. По скінченні початкової школи молодь йшла до професійної трилітної школи, що випускала кваліфікованого робітника. Давні університети та політехнічні школи університетського типу розбили на низку технікумів та інститутів, як прим. ІНО (Інститути Народної Освіти) Медичні Інститути, ріжні інжінірські, тощо. Що варта були ті інститути видно хочби з їх числа. В р. 1929/30 було по цілій Україні тих інститутів аж 42 та 109 технікумів, підчас коли давних університетів на українській території було тільки три та дві політехніки. Колиж узгляднимо, що ректора та цілу управу інститутів іменував наркомос, а при ректорі ще був делеґат комуністичної партії, політичний комісар, зрозуміємо цілу руїну в українськім шкільництві заведену доцільно партійним центром з Москви. То що мало бути добре для України, вважали зовсім непотрібним для Москви.

Одно корисне, що зробила большевицька школа то це, що сильно понизила вона неграмотність в Україні та наукою обняла подавляючу частину дітвори. В останних роках до війни початкових шкіл в Україні було біля 25 тисяч, число шкільних дітей добігало до 5 міліонів. Як давний російський уряд вважав неграмотність, отже темноту найкращим способом, щоб охоронити маси від просякання небезпечних революційних ідей та української національної свідомости, так тепер, навпаки, большевицький уряд ширив грамотність як певний засіб, щоб втовкмачити українським людям комуністичну релігію та єдинонеділимські ідеї під червоним прапором. Уміння читати не ставало тепер джерелом освіти та критичного думання, бо інших книжок інших часописів крім комуністичних в радянській Україні не було і людина не мала змоги пізнавати інший світ через книжку. Як за царату неграмотність ставала джерелом темноти і найкращим способом володіння Москви над Україною, так тепер грамотність стала також джерелом комуністичного затумання та способом, щоб Москва по давному могла експльоатувати Україну культурно та економічно.

Видно це по статистиці викладної мови та народности учнів в початкових середних (професійних) та вищих (інститутах та технікумах). Підчас коли для українських мас мала вистарчати тільки початкова школа і в ній дійсно відсоток шкіл з українською мовою навчання та число учнів відповідало приблизно відсотковому числу українського населення України (біля 80 відсотків), то вже число професійних шкіл технікумів та інститутів з українським викладом та число молоді, що вчилася в тих школах, далеко відбігали від числа українського населення Радянської України очевидно в некористь господаря того краю українського народу, натомісць в користь зайшлого чужого елементу. Підчас коли українських людей в Радянській Україні було 80 відсотків, то професійних шкіл та технікумів з українською викладною мовою було тільки 45 відсотків, а в них учнів тільки 53 відсотків. Іншими словами школи, що давали вигляди на ліпші заробітки та підховували кваліфікованих робітників були наповнені майже на половину неукраїнським елементом, протеґованим комуністичним режімом таки на самій Україні. Наприклад: росіян на Україні живе тільки 9 відсотків, а в тих школах було аж 20 відсотків росіян. Це цифри з 1930 року себто кінця так званої українізації, новіші дати виказують, що за останних десять літ стан той в некористь українського населення погіршився ще на двоє. В тих школах, що давали вигляди на кращий прожиток, число української молоді, господаря того краю, стало меншиною, а чужа меншина ставала більшістю. Це найвимовніше говорить, якою то Україною була та Українська Советська Соціялістична Република. Замітне, що того самого способу — недопускати українську молодь до краще платних становищ, держалася і Польща.

Український характер шкільництва старалися ще зберігати оскільки це було можливе при постійнім вмішуванні комуністичної партії в Україні, вже опанованої російськими комуністами наркомоси Гринько і Скрипник, оба українці. Другий плянував навіть побільшити число українських шкіл особливо для дітвори винародовленого робітництва Донбасу, одначе саме стаючи в обороні українського характеру України та заступаючись за українське селянство проти його виголоджування згинув той старик большевик та один із творців Радянського Союза трагічною смертю. Від того часу справа української школи та виховання пішла бистро в долину.

(Дальше буде).

ВІДЗНАЧЕННЯ ТАЙРОНА ПАВЕРА. — Бувший фільмовий актор, Тайрон Павер, добуває тепер славу на іншому полі — в американській маринарці. Бачимо як дістає відзначення за знамениту военну службу.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 22. січня 1943 помер у 63. році життя

ПАВЛО ТЕРЕНЯК

член Тов. У. Н. Союзу від. 292 в Дітройт, Міш.

Покійний походив із села Либохора, повіт Турка, Західна Україна. До У. Н. Союзу і відділу вступив в 1911 році. Був одним з основників відділу. Займав уряд доглядача хорих, давав по можности на народні цілі. Похорон відбувся 26. січня в українській гр.-кат. церкві при участи родини, знайомих і членів відділу. Полишив у смутку жену Марію, дочки Катерину, Анну, Марію, Ольгу, синів Олексу і Григорія, котрий є при американськім війську, та Юрія. — В. Й. П.!

Петро Кізел, секр.

ТАРЗАН, ч. 709. Кровопролиття.

„Ті, що не можуть помагати роздобувати поживу, не заслугують на те, аби жити". Джеґер заревів. „І цей дітвак гине перший".

Як він підняв свою палку, пані Далбин скрикнула й притиснула своє немовля до свого тіла. Потім матірня любов перемогла страх.

Вона поклала дитину ніжно на землю, а потім скочила на Джеґера, як львиця в обороні своїх молодих.

У тій хвилі один чоловік кинувся до Джеґера... Він упав, а його палка вдарила жінку по голові.